

Prostozidar na obisku pri geniju, prostozidarju brez predpasnika, ki je v mladosti živel tudi v Mariboru

Primož Premzl*

DOI: <https://doi.org/10.62409/czn.295>
CC BY-SA 4.0

UDK – UDC: 929Vidmar M.

Potrjeno – Accepted: 20. 6. 2025 | Objavljeno – Published: 29. 12. 2025

1.04 Strokovni članek – 1.04 Professional article

Primož Premzl: Prostozidar na obisku pri geniju, prostozidarju brez predpasnika, ki je v mladosti živel tudi v Mariboru. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 96=61(2025), 3, str. 79–91

Nikola Tesla, eden največjih genijev, je nekaj mesecev življenja preživel v Mariboru. Nekateri njegovi biografi so prepričani, da je bil to čas dozorevanja, ki je pomembno vplival na njegovo nadaljnjo bleščečo pot kot enega izmed največjih umov človeštva. Po vedenju, ki ga imamo, Tesla ni bil prostozidar, a so njegove znane misli, ki se pogosto pojavljajo v medijih in na družbenih omrežjih, podobne načelom in vrednotam, ki jih goji prostozidarstvo. Eden izmed redkih Slovencev, ki je bil v osebnem stiku z Nikolo Teslo, je bil akademik dr. Milan Vidmar v New Yorku leta 1936. Srečanje s Teslo je opisal v svoji knjigi *Med Evropo in Ameriko* leta 1937. Opis srečanja je nanj naredil velik vtis. Nekaj misli je zato zapisanih tudi v tem prispevku.

Ključne besede: Nikola Tesla, izumitelji, Maribor, Milan Vidmar, prostozidarstvo, biografije.

Primož Premzl: A Freemason Visiting a Genius, a Freemason Without an Apron, Who Also Lived in Maribor in His Youth. Review for History and Ethnography, Maribor 96=61(2025), 3, pp. 79–91

Nikola Tesla, one of the greatest geniuses, spent several months of his life in Maribor. Some of his biographers are convinced that this was a period of maturation that sig-

* Primož Premzl, založnik, urednik, galerist, Umetniški kabinet Primož Premzl, Slovenska ulica 8, 2000 Maribor, Slovenija, umetniski.kabinet@t-2.net – Primož Premzl, publisher, editor, gallerist, Art Cabinet Primož Premzl, Slovenska ulica 8, SI 2000 Maribor, Slovenia, umetniski.kabinet@t-2.net.

nificantly influenced his later brilliant path as one of the greatest minds of humanity. According to the knowledge available to us, Tesla was not a Freemason; however, his well-known thoughts, which often appear in the media and on social networks, are similar to the principles and values upheld by Freemasonry. One of the few Slovenes who had personal contact with Nikola Tesla was Academician Dr. Milan Vidmar in New York in 1936. He described his meeting with Tesla in his book *Between Europe and America*, published in 1937. The account of the meeting made a strong impression on him, and therefore some of these reflections are also recorded in this contribution.

Keywords: Nikola Tesla, inventors, Maribor, Milan Vidmar, Freemasonry, biographies.

**DR. MILAN VIDMAR ST. (1885–1962), ELEKTROINŽENIR, ŠAHIST, FILOZOF
IN PISATELJ**

Leta 1902 je na Univerzi na Dunaju pričel študirati strojništvo in diplomiral leta 1907. Leta 1910 je na dunajski tehniški visoki šoli doktoriral. V elektrotehniki, v kateri je kasneje zaslovel, je bil specialist za transformatorje in prenos električne energije; bil je samouk. V letih 1907 do 1919 je delal v več elektrotehniških tovarnah kot konstruktor. Postal je osebni asistent izumitelja in konstruktorja transformatorjev O. T. Blathyja. Pri svojem delu je prišel do številnih rešitev, ki so mu prinesle svetovni sloves.

Slika 1: Milan Vidmar, okoli 1935. Vir: dlib.si

Leta 1919 se je preselil v Ljubljano, kjer je postal ravnatelj Strojnih tovarn in livarn v Ljubljani. Leta 1920 je v Ljubljani ustanovil svojo Tovarno

transformatorjev in jo vodil do leta 1926. Leta 1919 je postal redni profesor na elektro-strojnem oddelku Tehniške fakultete; v štirih študijskih letih je bil njen prodekan, v letih 1925/26, 1933/34 in 1941–44 njen dekan, v študijskem letu 1928/29 pa rektor ljubljanske univerze. Kot rektor je na avdienci pri kralju Aleksandru kot mojster šahovskih zvijač, kot je napisal v svojih *Spominih*, s predlogom poimenovanja univerze po kralju Aleksandru I. Karađorđeviću preprečil ukinitve polovične medicinske fakultete in teološke fakultete, ki bi že tako nepopolno univerzo še bolj okrnili.

Od leta 1940 je bil redni član Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani (kasneje SAZU) in načelnik njenega matematično-prirodoslovnega razreda, v letih med 1942 in 1945 predsednik akademije, od leta 1949 pa do smrti tajnik za razreda za matematične, fizikalne in tehnične vede SAZU. Bil je med snovalci Tehniške fakultete na ljubljanski univerzi, kasnejše fakultete za elektrotehniko. Leta 1948 je osnoval Inštitut za elektriško gospodarstvo pri SAZU, ki ga je vodil do leta 1959 in od leta 1968 nosi ime Elektroinštitut Milan Vidmar. Za strokovno delo je prejel številna priznanja in nagrade. Leta 1955 mu je Univerza v Ljubljani podelila častni doktorat, dunajska univerza leta 1960 zlato doktorsko diplomo. Leta 1931 je prejel častno odlikovanje avstrijske republike, leta 1948 Prešernovo in leta 1960 Kidričevo nagrado.

Poleg vsega je bil tudi vrhunski šahist, ki je med letoma 1910 in 1930 spadal med najboljše igralce na svetu. V svojem času je bil četrti igralec sveta in eden izmed dveh, ki nista bila profesionalna šahista. V zgodovini šaha je najpomembnejši amater sploh ter prvi slovenski in jugoslovanski velemojster. Leta 1950 je prejel naziv velemojstra šaha s strani FIDE2. Leta 1911 si je priboril naziv velemojster in postal prvi Slovenec s tem nazivom. Leta 1921 je ustanovil in postal prvi predsednik Jugoslovanske šahovske zveze, leta 1935 pa častni predsednik Slovenske šahovske zveze, ki od leta 1969 organizira v njegov spomin mednarodni turnir poimenovan Memorial dr. Milana Vidmarja. V Ljubljani je bilo leta 1995 ustanovljeno tudi Šahovsko društvo dr. Milan Vidmar. Bil je mednarodni šahovski sodnik, leta 1950 glavni sodnik šahovske olimpijade v Dubrovniku, kjer je igral tudi njegov sin Milan Vidmar ml.

Vidmar je avtor 35 knjig z različno tematiko (elektrotehnika, šah, filozofija, avtobiografija).

MILAN VIDMAR, PROSTOZIDAR

Milan Vidmar je kot rektor ljubljanske univerze 12. aprila 1929 zaprosil za sprejem v zagrebško ložo Maksimilijan Vrhovac. Sprejet je bil 27. februarja 1931. Po recepciji je imel pri t. i. beli mizi govor, s katerim je prisotne brate

navdušil in jih navdal s prepričanjem, da je loža v svoje vrste pridobila velikega znanstvenika in brata, ki bo znal iti z drugimi z roko v roki.

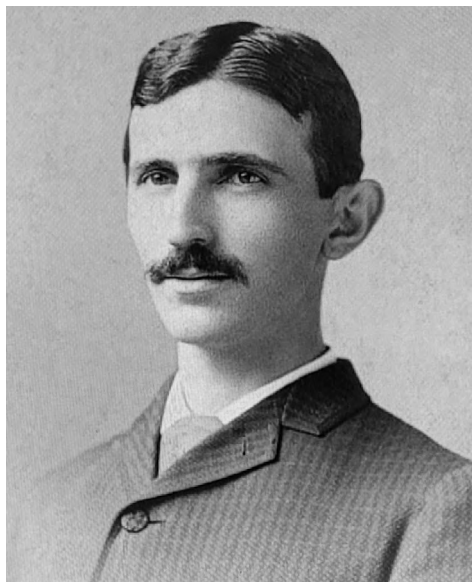
25. oktobra 1931 je Velika loža Kraljevine Jugoslavije na svojem zasedanju zveznega sveta odobrila ustanovitev prostozidarskega venčka (leta 1940 loža) Valentin Vodnik v Orientu Ljubljana. Venček je bil ustanovljen 12. decembra 1931; srečevali so se približno enkrat mesečno v zasebnih stanovanjih članov, največkrat v stanovanju bana Draga Marušiča. Člani venčka so na svojih srečanjih pripravljali nepolitična predavanja. Med člani venčka je bil tudi Milan Vidmar, ki je pripravil predavanje o svojem potovanju v Ameriko, »relativitetni teoriji«. Slovenski prostozidarji so v tridesetih letih večkrat sodelovali v kulturnih in političnih akcijah z izrazito slovensko noto. Na enem izmed srečanj so se dogovorili, da z vsemi močmi podprejo izgradnjo Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Z lobiranjem v banskem svetu Dravske banovine so dosegli, da se je v desetih letih s proračuna namenilo dovolj denarja za izgradnjo knjižnice. Kljub začetnemu nasprotovanju so bili uspešni tudi v Beogradu, saj so tudi tam finančno podprli gradnjo, ki se je pričela oktobra 1936, zaključila pa leta 1941.

V času vzpona nacizma so nacistični obveščevalci, vođeni z Dunaja, izdelali sezname prostozidarjev v Kraljevini Jugoslaviji. Prvo poročilo je bilo izdelano marca 1939, dan po nemškem napadu na Jugoslavijo, 7. aprila 1941, pa je bil v Berlin poslan seznam z natančnimi podatki, na katerem je bilo pet Slovencev, ki bi naj bili prostozidarji, med njimi tudi dr. Milan Vidmar. Eden redkih se je preganjanju izognil, predvidevamo, da zaradi svojega ugleda na področju elektrotehnike. Še več, za pomembne položaje je prejel celo ponudbe: leta 1941 za vodenje raziskovalnega inštituta za elektrotehniko podjetja Siemens-Schuckertwerke pri Berlinu in profesuro na fakultetah za elektrotehniko leta 1943 na Dunaju in leta 1945 v Münchnu, kar pa je odklonil. Drugo svetovno vojno je Vidmar prebil v Ljubljani. Že avgusta 1941 ga je Boris Kidrič v imenu Osvobodilne fronte zadolžil za priprave na elektrifikacijo nove Jugoslavije. Leta 1942 je v Ljubljani dosegel obnovev tehniške fakultete, ki so jo Italijani zaprli, v letih 1942–45 pa je bil predsednik Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Po koncu druge svetovne vojne čas prostozidarjem prav tako ni bil naklonjen; nova oblast je v njih videla ostanke buržuazije. Komunistični režim jih je preganjal; posamezniki so doživljali različne usode. Nekateri so pravočasno pobegnili v tujino, nekateri bili na montiranih sodnih procesih obsojeni, redki pa so v novi državi uspešno nadaljevali svoje delo. Med njimi je bil tudi Milan Vidmar, katerega brat Josip Vidmar – Saša je bil eden izmed ustanoviteljev in predsednik slovenske Osvobodilne fronte, po vojni pa je zasedal visoke politične funkcije. Eden izmed tistih, ki so zaščitili Milana Vidmarja je bil zagotovo tudi France Kidrič, leta 1938 eden izmed ustanoviteljev Akademije znanosti in umetnosti in v letih 1945–50 njen

predsednik. V vseh ozirih je bil Milan Vidmar prepomembna osebnost, da bi se ga nova oblast odrekla.

NIKOLA TESLA (1856–1943), ELEKTROINŽENIR, IZUMITELJ, FIZIK, STROJNIK, KEMIK, MATEMATIK IN PROSTOZIDAR BREZ PREDPASNIKA

Rojen je bil v vasi Smiljan pri Gospiću, ki je bilo takrat del avstrijskega cesarstva. V sedemdesetih letih 19. stoletja si je pridobil v Gradcu višjo izobrazbo na področju inženirstva in fizike ter v osemdesetih letih 19. stoletja pridobil praktične izkušnje v telefoniji. Leta 1884 se je preselil v ZDA, kjer je postal ameriški državljan.

Slika 2: Nikola Tesla, 1884. Vir: splet

Konec sedemdesetih let 19. stoletja je preživel kratko, a zanimivo obdobje v Mariboru. Zaradi finančnih težav je opustil študij v Gradcu in si v Mariboru našel začasno, dobro plačano zaposlitev kot risar v orodjarsko-livarski delavnici, ki je bila v lasti podjetnika Druška. V Mariboru je prebival med septembrom 1878 in marcem 1879. O selitvi ni obvestil zaskrbljenih staršev. Januarja 1879 ga je izsledil šele prijatelj Kosta Kulišić, ki mu je v pismu napisal: *Kaj za boga je s teboj Nikola? Vsi te iščemo, še posebej tvoji žalostni starši.* Teslov odgovor je bil: *Jaz sem se dobro zaposlil pri enem inženirju, kjer prejeman mesečno plačo 60 forintov, imam pa tudi postranske zaslužke.* Po tej informaciji ga je prišel v Maribor iskat njegov oče Milutin, ki se je na lastne

oči prepričal, da Nikola ni brezdelnež in da je njegov delodajalec zadovoljen s sinovim delom. Kljub temu ga je želel prepričati, da se najprej vrne domov v Gospić, nato pa nadaljuje študij na kateri od slovanskih univerz, npr. v Pragi. Nikola očetovi želji ni ustregel, saj se je v Mariboru dobro počutil. Ker je imel ob delu veliko prostega časa, je pogosto zahajal v gostilne, pa ne zaradi pitja in žensk, temveč zaradi svoje strasti do igranja kart »piket« in t. i. karambola, kot so nekoč poimenoval biljard; pri obojem je pogosto blestel. Največ časa je preživel v gostilni *Pri južni železnici* (po prvi svetovni vojni se je imenovala Narodna gostilna Ljudevit Vlahovič, Mariborčanom bolj znana kot Veseli kmet), ki je do zgodnjih sedemdesetih let 20. stoletja še stala na vogalu Meljske ceste in Mlinske ulice (severni del sedanje avtobusne postaje). Neprijavljen je bival v bližini, nekje na Tegetthoffstrasse (sedanja Partizanska cesta). Edini uradni dokument, ki priča, da je Tesla res bival v Mariboru, je zapisnik mestnih oblasti v *Geschäfts Protokoll*, v katerega so se vnašali podatki policijskih zabeležk. V zapisniku navedenega kot Nicholas Tesla ga je mestna žandarmerija aretirala 8. marca 1879. Ker ni bil prijavljen, so ga obravnavali, citirano: *kot brezdomca brez sredstev za preživljanje in ga deportirali v rojstni Gospić s ciljem napotitve na delo*.

Slika 3: Nikola Tesla je v svojem mariborskem obdobju med septembrom 1878 in marcem 1879 svoj prosti čas najraje preživljal v gostilni *Pri južni železnici* (Gasthaus zur Südbahn) ob Tegetthoffovi cesti (sedaj Partizanska cesta) s strastnim igranjem kart in biljarda.

Foto Franz Erben, okoli 1914. Zbirka Primoža Premzla

Tesla o svoji mariborski življenjski epizodi ni hotel nikoli govoriti; glavni razlog je po vsej verjetnosti boleč in neprijeten spor z očetom, ki ga je želel povsem

izbrisati iz spomina. Maribor zanj zaradi prve neuradne zaposlitve predstavlja tudi prvo veliko preizkušnjo. Tudi zato Maribor v njegovem življenju ostaja manj znano poglavje, vendar po mnenju poznavalcev ni nepomemben preblisk v fascinantnem potovanju človeka, ki je s svojimi izumi spremenil svet.

Kmalu po mesecih bivanja v Mariboru je Tesla za vedno postavil svojo šolsko torbo v kot. Pozneje se ni več pustil poučevati, saj je dejansko vedel več kot drugi. Za razliko od Edisona ni bil samouk, saj se je novodobnih elektrotehnik priučil v Rakovcu, Gradcu in po svoje tudi v Mariboru. Tesla je leta 1904 dobil častni doktorat na Dunaju, v Zagrebu, Gradcu in še marsikje, podobno kot je Edison brez vsakih šol prišel do častnih doktoratov.

Tesla in Edison sta nove medije in pisanje novinarjev dobro usmerjala, po drugi strani pa je bil Edisonov izumiteljski postopek vsaj spočetka predvsem poskus in popravek napake, medtem ko je bolj učeni Tesla stavil na miselne eksperimente. Žal je po juliju 1904 John Pierpont Morgan (1837–1913) ustavil podporo Teslovemu življenjskemu projektu *Wardenclyffe Tower*, okoli katerega se je vrtela Teslova nadarjenost v letih od 1901 do 1917. Morganu se je morda upravičeno svitalo, da namerava Tesla ameriško elektriko kar zastonj izvažati celemu svetu in tako pustiti ameriške poslovneže z dolgimi nosovi. Konec *Wardenclyffe Towerja* je odzvonil Teslovi poti navzgor, zato je notranje zlomljeni Tesla v prihodnje spletal legendo okoli svoje lastne osebnosti in dosežkov, čeravno je dotlej nastopal kot dokaj skromen virtuoz elektrotehnike. Medtem ko je vedno manj tekla reka Teslovih patentov se je stopnjeval njegova sloves do današnjih dni. Teslova priljubljenost še danes nima meja, mariborsko obdobje pa je pomemben kamenček v njegovi večnosti.

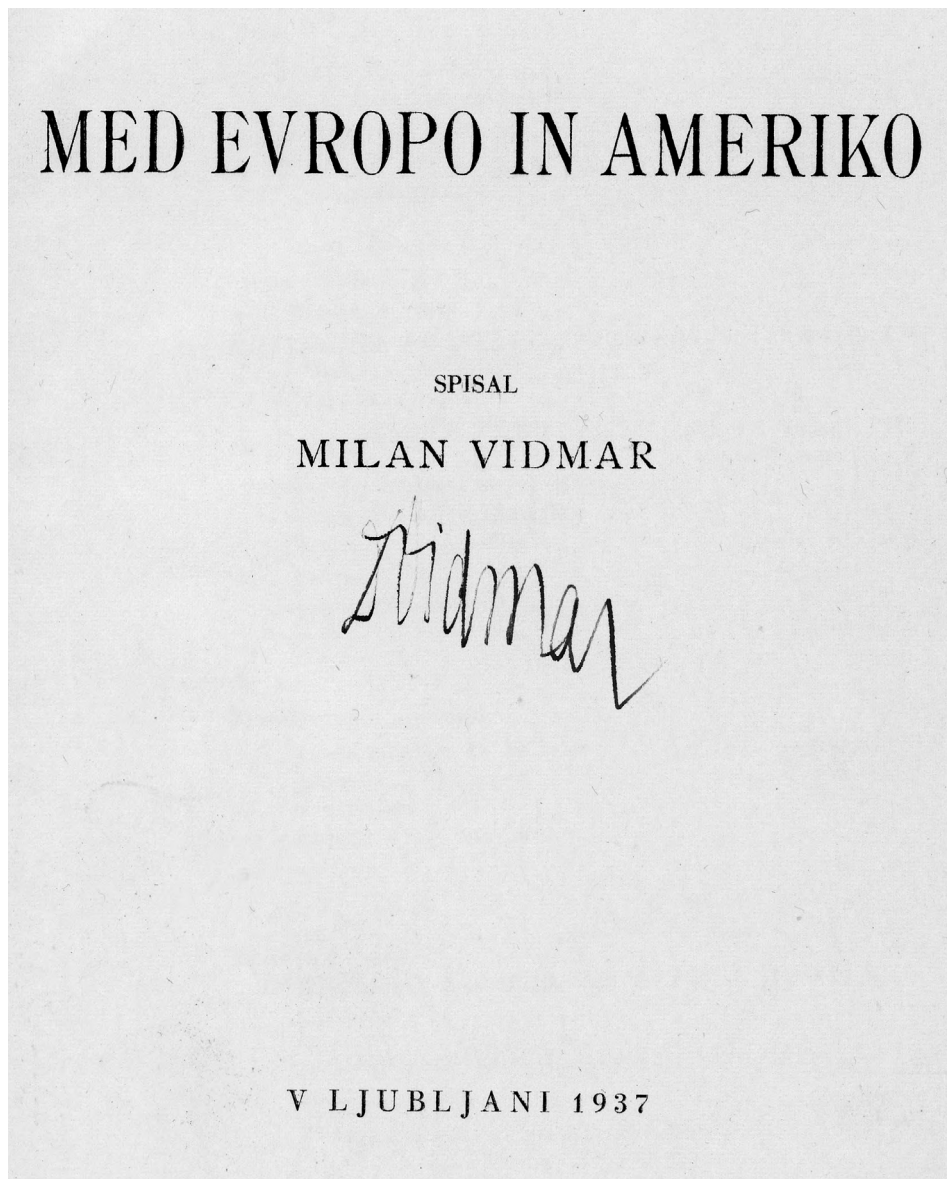
Dokazov, da bi bil Nikola Tesla prostozidar, ni, čeprav obstajajo tudi teorije in ugibanja o nasprotnem. V svojem razmišljanju se je pogosto distanciral od vsega, kar bi lahko nadziralo njegovo znanje ali vplivalo na njegovo delo. Svoje revolucionarne izume in ideje je razvijal v ozkem krogu sodelavcev.

Njegovo etično razmišljanje, načela in ideje pa ga v duhu prostozidarstva uvrščajo med t. i. prostozidarje brez predpasnika.

MILAN VIDMAR NA OBISKU PRI NIKOLI TESLI

Akademik in šahovski vele mojster dr. Milan Vidmar, eden redkih pravih svetovljanov med slovenskimi izobraženci tridesetih let 20. stoletja, je bil tudi eden redkih Slovencev, ki je bil v neposrednem stiku z Nikolo Teslo. Vidmar je prvič obiskal ZDA leta 1927, ko je bil na šahovskem turnirju, drugič pa septembra 1936, ko se je udeležil svetovnega kongresa o energiji v Washingtonu. V okviru kongresa je bil kot predstavnik Kraljevine

Jugoslavije in tudi že prostozidar deležen sprejema v Beli hiši pri predsedniku Franklinu D. Rooseveltu, prav tako prostozidarju, ki je bil nosilec 33° Starega in priznanega prostozidarskega škotskega reda in Staroegipčanskega arabskega reda plemičev mističnega svetišča (A.E.A.O.N.M.S.) – Shriners International.

Slika 4: Milan Vidmar, *Med Evropo in Ameriko*, Ljubljana 1937, 360 strani.
Notranja naslovnica z avtorjevim podpisom. Zbirka Primoža Premzla

Vidmar je kasneje s simpatijami pozdravljal Roosevelta in njegova reformna prizadevanja, ki bi človeštvo in ZDA popeljala iz krize – le gospodarsko načrtovanje in na razumu utemeljena politika. V *Spominih* je o Rooseveltu zapisal: *Amerika potrebuje delo tega edinstvenega moža*. Še pred tem dogodkom pa se je Vidmarju ponudila priložnost za srečanje s Teslo v hotelu New Yorker v New Yorku. Vidmar je v svoji knjigi *Med Evropo in Ameriko* v drugem poglavju na str. 17–21 zapisal: *Teslo sem si vedno zamišljal kot umetnika, kot pesnika, ki trpi, ko ustvarja, ki se odmika svetu in mu je denar zoprn, ne mara abotnih naslovov in odlikovanj, živi samo za svoje ideje in ne potrebuje udobnosti in razkošja. Tako sem ga tudi opisal v letnem poročilu zagrebske univerze, prepričan, da se nisem zmotil. Koprnel pa sem po srečanju, ki naj mi potrdi, da je bila moja slika pravilna. O prvih občutkih srečanja je zapisal: Takoj sem videl, da me moje predstave niso varale. Toda Tesla je še preprostejši, kot sem mislil. Še ima nepokvarjeno, odkrito, malce plaho, pristrčno zaupljivo dušo, ki jo je dobil od svojih staršev, živečih na skopih, siromašnih tleh. Hrup, pohlep in surova strast divjih ameriških tal se je niso dotaknili. To je duša otroka, pesnika, trpinca. Duša idealista, svetnika. Ko mu je Vidmar omenil številne kraje patentov, se je nenadoma razburil in plamen idealista, svetnika, mu je zažarel v jasnih očeh: »Svojih idej nisem prijavljal, ker sovražim patente. Čemu patent, čemu izkoriščevalne pravice? Svoje ideje sem dajal človeštvu, da mu koristijo. Dovolj mi je, da imam dober laboratorij, streho in hrano. Denarja ne potrebujem.«*

Vidmarjev opis srečanja z genijem Nikolo Teslo je navdihujoč. Vreden večkratnega branja. Potrjuje nepisano pravilo, da so največji umi izjemno enostavni ljudje, od katerih bi se lahko navadni smrtniki marsikaj naučili, predvsem skromnosti in ponižnosti, ki sta tudi dve izmed vrednot prostozidarstva.

SPOMIN NA NIKOLO TESLO V MARIBORU

Leta 2020 je avtor tega zapisa dal pobudo za postavitve spominske plošče v Mariboru, posvečene Nikoli Tesli. Predlagano besedilo na spominski plošči:

*Nikola Tesla (1856–1943),
elektroinženir, izumitelj, futurist ...
je med septembrom 1878 in marcem 1879
živel v Mariboru (hodil dnevno tod mimo)
in zagotovo že razmišljal o idejah,
ki so v 20. stoletju spremenile svet.
Ponosni Mariborčani*

V Mariboru, decembra 2020

Ker je bila omenjena gostilna *Pri južni železnici*, kasneje *Veseli kmet*, v kateri je Tesla preživel svoj prosti čas, zaradi načrtovanja avtobusne postaje v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja podrt, je bila za postavitev spominske plošče predlagana kot najbolj primerna poslovna zgradba na vogalu Partizanske ceste 36 in Mlinske ulice (v tej zgradbi je bila kavarna *Mercur*, kjer je Tesla igral biljard). Postavitev bi mimoidoče spomnila, da je tod mimo hodil eden največjih umov v zgodovini človeštva. Da se plošča lahko namesti, je bilo pridobljeno soglasje lastnikov zgradbe Partizanska cesta 36.

Žal do realizacije zaenkrat še ni prišlo.

Pojasnilo: Pričujoči članek je napisan za objavo v internem zborniku ob 20-letnici delovanja lože Združena srca v Mariboru leta 2026.

LITERATURA

Milan Vidmar st. Slovenska-biografija.si

Milan Vidmar, *Med Evropo in Ameriko*. Naša založba, Ljubljana, 1937. Str. 19–25.

Milan Vidmar, *Spomini*. Drugi del. 12. poglavje. Založba Obzorja, Maribor, 1964. Str. 43–52.

Peter Vodopivec, Milan Vidmar med Evropo in Ameriko. *Dve domovini/Two Homelands*. ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije. Št. 23, Ljubljana, 2006. Str. 9–20.

Stanislav Južnič, *Kaj je Nikola Tesla počel v Mariboru?* 2013. Obzorja. dlib.si

Matevž Košir, *Zgodovina prostozidarstva na Slovenskem*. Modrijan, Ljubljana, 2015.

PROSTOZIDAR NA OBISKU PRI GENIJU, PROSTOZIDARJU BREZ PREDPASNIKA, KI JE V MLADOSTI ŽIVEL TUDI V MARIBORU

Povzetek

Nikola Tesla (1856–1943), elektroinženir, izumitelj, fizik, strojnik, kemik in matematik, eden največjih genijev, je med septembrom 1878 in marcem 1879 živel v Mariboru. Nekateri njegovi biografi so prepričani, da je bil to čas dozorevanja, ki je pomembno vplival na njegovo nadaljnjo bleščečo pot kot enega izmed največjih umov človeštva. Po vedenju, ki ga imamo, Tesla ni bil prostozidar, a so njegove znane misli, ki se pogosto pojavljajo v medijih in družbenih omrežjih, podobne načelom in vrednotam, ki jih goji prostozidarstvo. Eden izmed redkih Slovencev, ki je bil v osebnem stiku z Nikolo Teslo, je bil akademik dr. Milan Vidmar v New Yorku leta 1936. Srečanje s Teslo je opisal v svoji knjigi *Med Evropo in Ameriko* leta 1937. Opis srečanja je nanj naredil velik vtis. Nekaj misli je zato zapisanih tudi v tem prispevku.

Akademik in šahovski vele mojster dr. Milan Vidmar st. (1885–1962), elektroinženir, šahist, filozof in pisatelj, je bil 27. februarja 1931 sprejet v zagrebško ložo Maksimilijan Vrho-

vac. Vidmar, eden redkih pravih svetovljanov med slovenskimi izobraženci tridesetih let prejšnjega stoletja, je bil tudi eden redkih Slovencev, ki je bil v neposrednem stiku z Nikolo Teslo. Vidmar je prvič obiskal ZDA leta 1927, ko je bil na šahovskem turnirju, drugič pa septembra 1936, ko se je udeležil svetovnega kongresa o energiji v Washingtonu. V okviru kongresa je bil kot predstavnik Kraljevine Jugoslavije in prostozidar deležen sprejema v Beli hiši pri predsedniku Franklinu D. Rooseveltu, prav tako prostozidarju, ki je bil nosilec 33° Starega in priznanega prostozidarskega škotskega reda in Staroegipčanskega arabskega reda plemičev mističnega svetišča (A.E.A.O.N.M.S.) – Shriners International. Vidmar je kasneje s simpatijami pozdravljal Roosevelta in njegova reformna prizadevanja, ki bi človeštvo in ZDA popeljala iz krize – gospodarsko načrtovanje in na razumu utemeljena politika. Še pred tem dogodkom pa se je Vidmarju ponudila priložnost za srečanje s Teslo v hotelu New Yorker v New Yorku. Vidmar je v svoji knjigi *Med Evropo in Ameriko* v drugem poglavju na str. 17–21 zapisal: *Teslo sem si vedno zamišljal kot umetnika, kot pesnika, ki trpi, ko ustvarja, ki se odmika svetu in mu je denar zoprn, ne mara abotnih naslovov in odlikovanj, živi samo za svoje ideje in ne potrebuje udobnosti in razkošja. Tako sem ga tudi opisal v letnem poročilu zagrebske univerze, prepričan, da se nisem zmotil. Koprnel pa sem po srečanju, ki mi naj potrdi, da je bila moja slika pravilna. O prvih občutkih srečanja je zapisal: Takoj sem videl, da me moje predstave niso varale. Toda Tesla je še preprostejši, kot sem mislil. Še ima nepokvarjeno, odkrito, malce plaho, prisrčno zaupljivo dušo, ki jo je dobil od svojih staršev, živečih na skopih, siromašnih tleh. Hrup, pohlep in surova strast divjih ameriških tal se je niso dotaknili. To je duša otroka, pesnika, trpina. Duša idealista, svetnika.*

Vidmarjev opis srečanja z genijem Nikolo Teslo je navdihujoč. Vreden večkratnega branja. Potrjuje nepisano pravilo, da so največji umi izjemno enostavni ljudje, od katerih bi se lahko navadni smrtniki marsikaj naučili, predvsem skromnosti in ponižnosti, ki sta tudi dve izmed vrednot prostozidarstva.

A FREEMASON VISITING A GENIUS, A FREEMASON WITHOUT AN APRON, WHO ALSO LIVED IN MARIBOR IN HIS YOUTH

Summary

Nikola Tesla (1856–1943), an electrical engineer, inventor, physicist, mechanical engineer, chemist, and mathematician, and one of the greatest geniuses, lived in Maribor between September 1878 and March 1879. Some of his biographers are convinced that this was a period of maturation that significantly influenced his later brilliant path as one of the greatest minds of humanity. According to the knowledge available to us, Tesla was not a Freemason; however, his well-known thoughts, which often appear in the media and on social networks, are similar to the principles and values cultivated by Freemasonry. One of the few Slovenes who had personal contact with Nikola Tesla was Academician Dr. Milan Vidmar in New York in 1936. He described his meeting with Tesla in his book *Between Europe and America*, published in 1937. The description of the meeting made a deep impression on him, and therefore some of these reflections are also recorded in this contribution.

Academician and chess grandmaster Dr. Milan Vidmar Sr. (1885–1962), an electrical engineer, chess player, philosopher, and writer, was initiated into the Zagreb lodge Maksimilijan Vrhovac on 27 February 1931. Vidmar, one of the few true cosmopolitans among Slovenian intellectuals of the 1930s, was also one of the few Slovenes who had direct contact with Nikola Tesla. Vidmar first visited the United States in 1927 to attend a chess tournament, and again in September 1936, when he participated in the World Energy

Congress in Washington. As part of the congress, he was received at the White House by President Franklin D. Roosevelt, also a Freemason, as a representative of the Kingdom of Yugoslavia and as a Freemason himself. Roosevelt held the 33rd degree of the Ancient and Accepted Scottish Rite and was a member of the Ancient Egyptian Arabic Order of the Nobles of the Mystic Shrine (A.E.A.O.N.M.S.), Shriners International. Vidmar later expressed sympathy for Roosevelt and his reform efforts, which sought to lead humanity and the United States out of crisis through economic planning and a policy grounded in reason. Even before this event, Vidmar was given the opportunity to meet Tesla at the Hotel New Yorker in New York. In his book *Between Europe and America*, in the second chapter (pp. 17–21), Vidmar wrote: *“I had always imagined Tesla as an artist, as a poet who suffers while creating, who withdraws from the world and finds money repugnant, who dislikes absurd titles and decorations, who lives only for his ideas and needs neither comfort nor luxury. I described him in this way in the annual report of the University of Zagreb, convinced that I was not mistaken. Yet I longed for a meeting that would confirm that my image was correct.”*

Of his first impressions of the meeting, he wrote: *“I immediately saw that my expectations had not deceived me. But Tesla is even simpler than I had thought. He still possesses an unspoiled, open, somewhat shy, warmly trusting soul that he inherited from his parents, who lived on barren, poor soil. The noise, greed, and raw passion of the wild American land did not touch it. This is the soul of a child, a poet, a sufferer. The soul of an idealist, a saint.”*

Vidmar's description of his meeting with the genius Nikola Tesla is inspiring and worth reading repeatedly. It confirms the unwritten rule that the greatest minds are exceptionally simple people, from whom ordinary mortals could learn much, above all modesty and humility, which are also among the values of Freemasonry.

EIN FREIMAURER BESUCHT EIN GENIE, EINEN FREIMAURER OHNE SCHÜRZE, DER IN SEINER JUGEND EBENFALLS IN MARIBOR LEBTE

Zusammenfassung

Nikola Tesla (1856–1943), Elektroingenieur, Erfinder, Physiker, Maschinenbauingenieur, Chemiker und Mathematiker, eines der größten Genies, lebte von September 1878 bis März 1879 in Maribor. Einige seiner Biografen sind überzeugt, dass diese Zeit der Reifung seinen weiteren, brillanten Werdegang als einer der größten Denker der Menschheit maßgeblich prägte. Soweit bekannt, war Tesla kein Freimaurer, doch seine bekannten Gedanken, die häufig in den Medien und sozialen Netzwerken kursieren, ähneln den Prinzipien und Werten der Freimaurerei. Einer der wenigen Slowenen, die persönlich mit Nikola Tesla in Kontakt standen, war der Akademiker Dr. Milan Vidmar, der ihn 1936 in New York traf. Er beschrieb seine Begegnung mit Tesla in seinem Buch *„Med Evropo in Ameriko“* im Jahr 1937. Die Schilderung dieser Begegnung beeindruckte ihn tief. Daher sind einige seiner Gedanken auch in diesem Artikel festgehalten. Akademiker und Schachgroßmeister Dr. Milan Vidmar Sr. (1885–1962), Elektroingenieur, Schachspieler, Philosoph und Schriftsteller, wurde am 27. Februar 1931 in die Zagreber Loge Maksimilijan Vrhovac aufgenommen. Vidmar, einer der wenigen wahren Kosmopoliten unter den slowenischen Intellektuellen der 1930er Jahre, war auch einer der wenigen Slowenen, die in direktem Kontakt mit Nikola Tesla standen. Vidmar besuchte die USA erstmals 1927, um an einem Schachturnier teilzunehmen, und ein zweites Mal im September 1936, als er am Weltenergiekongress in Washington teilnahm. Im Rahmen des Kongresses wurde er als Vertreter des Königreichs Jugoslawien und Freimaurer im Weißen Haus von Präsident Franklin D. Roosevelt empfangen, der ebenfalls Freimaurer war und den 33. Grad des Alten und Anerkannten Schottischen Freimaurerordens sowie des Ägyptisch-Arabischen Ordens der Edlen des

Mystischen Schreins (A.E.A.O.N.M.S.) – Shriners International – innehatte. Vidmar begrüßte Roosevelt später mit Wohlwollen und lobte dessen Reformbemühungen, die die Menschheit und die Vereinigten Staaten aus der Krise führen sollten – Wirtschaftsplanung und eine auf Vernunft basierende Politik. Schon vor diesem Ereignis hatte Vidmar die Gelegenheit, Tesla zu treffen. Vidmar schrieb in seinem Buch „*Med Evropo in Ameriko*“ im Kapitel 2 auf den Seiten 17–21 Folgendes: *„Ich hatte mir Tesla immer als Künstler vorgestellt, als einen Dichter, der beim Schaffen leidet, der sich von der Welt zurückzieht und Geld verabscheut, der prestigeträchtige Titel und Auszeichnungen ablehnt, nur für seine Ideen lebt und keinen Komfort und Luxus braucht. So beschrieb ich ihn im Jahresbericht der Universität Zagreb, überzeugt, mich nicht geirrt zu haben. Doch ich sehnte mich nach einer Begegnung, die meine Vorstellung bestätigen würde. Er schrieb über seine ersten Eindrücke bei dieser Begegnung: „Ich sah sofort, dass ich mich nicht getäuscht hatte. Aber Tesla ist noch einfacher, als ich dachte. Er hat immer noch eine unverdorbene, aufrichtige, etwas schüchterne, warmherzige Seele, die er von seinen Eltern geerbt hat, die auf kargem Boden lebten. Der Lärm, die Gier und die ungezügelte Leidenschaft des wilden Amerikas haben sie nicht berührt. Das ist die Seele eines Kindes, eines Dichters, eines Leidenden. Die Seele eines Idealisten, eines Heiligen.“*

Vidmars Schilderung seiner Begegnung mit dem Genie Nikola Tesla ist inspirierend. Es lohnt sich, sie mehrmals zu lesen. Sie bestätigt die ungeschriebene Regel, dass die größten Geister ganz einfache Menschen sind, von denen gewöhnliche Sterbliche viel lernen können, insbesondere Bescheidenheit und Demut – zwei Werte, die auch in der Freimaurerei hochgehalten werden.